

Говорячи про відфразеологічну семантичну деривацію вважаємо за доцільне згадати явище *компресії*, що супроводжує процес «*нефразеологізації*» [7, с. 91]. Він являє собою вичленування, при якому одне зі слів приймає на себе значення всього фразеологізму або набуває значення, якого не має у складі фразеологізму, тобто виникає семантичний неологізм. Прикладом цих процесів може служити неологізм *loose cannon* «ненадійна людина; людина, яка не належить ні до однієї з фракцій; людина з непередбаченою поведінкою» (від фразеологізму – *to loose cannon on a rolling deck*).

Наступним мовним рівнем що бере участь у процесах семантичної деривації є **графічний рівень**. Неологічний склад англійської мови особливо у сфері віртуального спілкування оперує певною кількістю мовних одиниць, які мають у своїй структурі елементи графічного рівня. Варто зазначити, що кількість таких новотворів продовжує неспинно зростати.

Так, часткові (форматичні неологізми) *B2B (business-to-business)*, *B2C (business-to-consumer)*, *P2P (peer-to-peer)*, *E2E (entrepreneur-to-entrepreneur)* останнім часом реалізують нові семантичні варіанти: *B2B - back-to-banking, back-to-basics, back-to-business, back-to-consulting*; *P2P - path-to-profitability, path-to-profitability, pirate-to-pirate*; *B2C - back-to-consulting*; *E2E - end-to-end*.

Наведені приклади підтверджують нашу тезу про синергетичну сутність всієї системи словникового складу сучасної англійської мови саме тим, що наочно ілюструють явище, яке на наш погляд слід іменувати «*міжсистемною репродукцією*». Під цим терміном ми розуміємо комбінації послідовності включення механізмів *словотвору, семантичної деривації, форматичної деривації* у процес функціонування мовних одиниць різних рівнів у широкому значенні.

Проведене нами дослідження лінгвального явища семантичної деривації підтверджує його синергетичну детермінованість, ядерно-сферичну функціональну спрямованість та структуралізацію. Нами окреслено особливості дії механізму семантичної деривації на морфологічному, лексичному, синтаксичному, фразеологічному, графічному рівнях мовної системи. Логічним постає висновок про існування діалектичних зв'язків між семантичною деривацією та іншими шляхами поповнення словникового складу сучасної англійської мови, які теж являють собою його функціональні інтрасистеми синергетичного порядку.

Перспективним, наразі, постає подальше дослідження механізмів, закономірностей, чинників, виявлення інноваційних зв'язків в системі словникового складу сучасної англійської мови з точки зору лінгвосинергетичної парадигми.

Література

1. Гармаш О. Л. Роль формотвору у поповненні словникового складу сучасної англійської мови // Вісник Житомирського держ. університету. – Вип. 27. – 2006. – С.125-131.
2. Сутність системного ядра та ядерно-сферична структурованість словникового складу сучасної англійської мови // Нова Філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2007. – № 27. – С. 170-176.
3. Гармаш О. Л. Реалізація закону збалансованості енергії у системі словникового складу сучасної англійської мови // Вісник Сумського держ. ун-ту. Серія: Філологічні науки. – № 11(95) 2006, Том 1. – Суми: СумДУ, 2006. – С. 10-18.
4. Бортничук Е. Н., Василенко І. В., Пастушенко Л. П. Словообразование в современном английском языке. – К.: Вища школа, 1988. – 261 с.
5. Зацний Ю. А. Развитие словникового состава современной английской лексики в 80-ти – 90-ти годы XX столетия: Дис... д-ра филол. наук: 10.02.04. – К., 1999. – 409 с.
6. Андрусак І. В. Англійські неологізми кінця ХХ століття як складова мовної картини світу: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2003. – 20 с.
7. Гармаш О. Л. Системність словотвору англійської мови та інноваційні процеси: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – Запоріжжя, ЗНУ, 2005 – 198 с.
8. Levin R. B. Virus Handbook. – New York: McGraw-Hill, 1990. – 412 p.

Грицанова І. В.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕМАТИЧНИХ ГРУП ЛЕКСИКИ (НА ПРИКЛАДІ НАЗВ ОДЯГУ ТА ВЗУТТЯ)

У сучасній лінгвістичній науці присвячено чимало праць дослідженню лексичного складу мови. Проблемами структурного підходу в лексикології займався В. В. Виноградов, Ф. П. Філін, В. К. Журавльов, Й. О. Дзензиливський, О. С. Мельничук. Представниками когнітивного підходу в семантиці є Дж. Лакофф, Р. Лангакер, Р. Джекендофф, Дж. Тейлор. Питання концептуальної категоризації аналізують А. Вербицька, О. Шмельов, Н. Арутюнова.

Дана розвідка присвячена розгляду теоретичних засад дослідження лексики на прикладі аналізу тематичної групи «Одяг та взуття».

Метою даної статті є обґрунтування необхідності вивчення та аналізу тематичної групи назв одягу та взуття з урахуванням динаміки її історичного розвитку, взаємозв'язків її елементів, її місця як у мовній картині світу українців, так і в українській лексико-семантичній системі мови. Адже на сучасному етапі розвитку мовознавства стає цілком зрозумілим, що дослідження мовної системи неможливе без залучення надбань когнітивної лінгвістики, концептології.

Провідним у нашій роботі є описовий метод.

Під поняттям «тематична група» розуміють об'єднання слів, що позначають групи реалій: «Такого виду об'єднання слів, що базується не на лексико-семантичних зв'язках, а на кваліфікації предметів та явищ, можемо назвати тематичними словарними групами» [8, с. 526].

У 60-х роках ХХ ст. вивчення тематичних груп лексики, на думку А. А. Уфимцевої, обмежувалося «інвентаризацією за типом «предмети домашнього вжитку», «частини тіла», «види одягу», «будівлі» і т. п., при цьому навіть не ставилося завдання «розкрити семантичні зв'язки слів» [7, с. 133]. Проте вже у 70-і роки Д. М. Шмельов у своїй праці «Проблеми семантичного аналізу лексики» писав: «Цілковито зрозуміло, що виділення тематичних груп слів ґрунтується на позамовних категоріях. Проте навряд чи було б доцільним заздалегідь відмовлятися на цій засаді від лінгвістичного аналізу відповідних об'єднань слів, від спроб знайти у

них загальні семантичні елементи... У кінцевому рахунку, весь лексичний склад мови більшою чи меншою мірою безпосередньо відображає позамовну дійсність, і казати про значення слова без співвіднесеності цього слова з чимось поза мовою можна, надавши терміну «значення» дуже обмежений зміст» [10, с. 13].

Те, що слова пов'язані з реаліями, зазначав ще М. В. Крушевський, який писав, що «слова повинні групуватися у нашому розумі у ті ж самі групи, що й позначувані ними речі» [1].

Польській дослідник М. Борейжо відзначає, що «під час класифікації матеріалу не можемо ми зважати лише на формалогічний критерій. Постає необхідність звернутись до реальнозначного, логічного критерію, до існуючої у свідомості й щоденній практиці класифікації, що сприймається людиною як явище позамовне, тобто це є класифікація реалій та відповідних понять» [12].

Наголосимо, що на сучасному етапі активізувалися вивчення тематичних груп з точки зору їх ономасіологічних особливостей [6].

Н. Ю. Шведова зазначає, що «існуючі у мові лексичні класи не описані як цілісні ієрархічно організовані й багатоаспектно схарактеризовані кількості. Необхідність такого опису очевидна так само, як очевидна складність і копіткість тієї роботи, що повинна йому передувати» [9]. А отже постає цілком зрозумілою необхідність вивчення та класифікації лексики в усій її «ієрархічній організованості та багатоаспектності».

Автори сучасних праць з лінгвістики [14; 15; 16] та когнітивної психології [11; 18] пропонують залучати до аналізу енциклопедичного набору значень слова як лексичне уявлення слова, так і психолінгвістичну його обробку. Зокрема, Лангакер та Філмор зазначають, що значення слова – це завжди значно ширша структура знання, ніж така, до якої ми відносимо це слово. Філмор модулює такі структури знань у так звані *семантичні фрейми* (концептуальні сутності, які характеризуються лінгвістично кодованими концептами, у межах яких існує слово). Лангакер аналогічно твердить, вважаючи, що межа «передбачення слова» включає в себе *контур* та *основу*, де контур постає концептуальною субструктурою у межах ширшої одиниці, основи.

У свою чергу В.Еванс обґрунтовує необхідність побудови лексичного концепту, який базувався би на лексичному виборі та об'єднанні [13, с. 12-42]. Вибір лексичного концепту є залученням як самого висловлювання, так і екстралінгвістичного контексту.

Лексика етнографічна (до складу якої входять слова на позначення назв одягу) становить окрему, своєрідну групу, тому її опис повинен відбуватися за особливими законами.

Ще у середині минулого століття В. фон Гумбольдт висунув своє положення про мову як дух народу, а дух народу як його мову. Пізніше Е. Сепір та Б. Л. Уорф розвинули його думку, зазначивши, що мова формує людину, її мислення. На сьогодні це питання залишається дискусійним. Проте не викликає сумніву той факт, що мова перебуває у постійному розвитку, при чому цей розвиток відбувається у зв'язку із змінами у свідомості носіїв цієї мови, змін у суспільстві та інших позамовних чинників. А отже лексична будова мови є явищем динамічним, і її система, зв'язки повинні характеризуватися як зовнішніми умовами функціонування мови, так і внутрішніми її механізмами.

До вивчення тематичної групи словарного складу зі значенням тих чи інших видів одягу, чи усього одягу, зверталось багато науковців. Це, перш за все, етнографічні праці Д. Зеленина «Східнослов'янська етнографія», Ф. Вовк «Студії з української етнографії і антропології», Г. Маслової «Народний одяг росіян, українців і білорусів у XIX – поч. XX ст.», К. І. Матейко «Український народний одяг», Т. Ніколаєвої «Історія українського костюма», Л.Г. Пономар «Народний одяг Західноукраїнського Полісся кінця XIX – початку XX століття», К. К. Стамерова «Нариси з історії костюмів».

Першою роботою радянського періоду, в якій тематична група «Одяг» стала предметом лінгвістичного дослідження, стала монографія Ф. П. Філіна «Лексика русского литературного языка древнекиевской эпохи (на материале летописей)», в якій знаходимо опис лексики та семантики слів, що побутували у давньоруській мові й уживаються сьогодні [Філін Ф. П. Лексика русского литературного языка древнекиевской эпохи. – Л., 1949]. Першим узагальнюючим дослідженням з історії окремих слів цієї тематичної групи є монографія П. Я. Черних «Очерк русской этимологической лексикологии. Древнерусский период», що вміщує етимологічні міркування щодо низки слів. Назви селянського одягу були складовою частиною спеціального дослідження у роботі С. І. Коткова «Очерки по лексике южновеликорусской письменности XVI-XVII вв.»

У сучасній лінгвістиці виявляються різні аспекти вивчення лексики одягу. Це, перш за все, праці діалектного характеру, в яких автори намагаються дати системний опис даної тематичної групи (Л.Анісімова «Назви верхнього одягу у польських, волинських та подільських говірках», дисертації Г. І. Гримашевич «Номінація одягу та взуття в середньополіському діалекті», М. Ж. Дерке «Назви одягу в угорських говорах Закарпаття», Н. Б. Клименко «Назви одягу в східностепових говірках Донеччини»).

До робіт історичного спрямування відносимо лінгвістичне дослідження Г. В. Войтів «Назви одягу в пам'ятках української мови XIV-XVIII ст.», в якій авторка проаналізувала назви одягу в пам'ятках української мови XIV-XVIII ст., їх походження, семантику, зв'язки у межах тематичної групи; розвідки Г. М. Миронової щодо загальних назв одягу, назв верхнього одягу та конкретні назви одягу в давньоруській мові [3; 4; 5].

Усі ці дослідження ведуться, як правило, на хронологічно обмеженому матеріалі, але для вивчення системного характеру організації лексики всередині тематичної групи важливо простежити процес її формування протягом усієї історії мови. Адже вивчення динаміки мови неможливе без дослідження закономірностей історичної еволюції лексичних одиниць. Для сучасної дослідницької парадигми є актуальним багатоаспектний аналіз лексико-семантичного розвитку мовних одиниць з подальшою формально-лексичною класифікацією груп, категорій і розрядів слів за характером їх семантичних значень, походженням, історичним фактором. Зокрема, англійські дослідники Тругот та Дашер у своїй роботі, присвяченій закономірностям змін у семантичній структурі слова зазначають: «Ми вважаємо, що для того, щоб остаточно визначити типи змін, необхідно опрацювати лексичний матеріал, що охоплює тривалий історичний проміжок» [17].

З іншого боку, стає цілком зрозумілим необхідність використання певної методології, що спирається на відповідну філософську та лінгвістичну базу, вироблену з урахуванням принципів методології вітчизняного та зарубіжне мовознавства. Головними серед них є такі постулати: мова – це один з видів громадської діяльності, тісно пов'язаний зі свідомістю та спілкуванням, матеріальна природа мови поєднана з її ідеальною, знаковою функцією, яка являє собою відтворення фактів об'єктивної дійсності у свідомості людини.

Дослідження виявило, що тематична група лексики «Одяг та взуття» потребує подальшого вивчення з урахуванням структурного та когнітивного лінгвістичних підходів. Перспективним стає практичне вивчення та дослідження тематичної групи одягу та взуття.

Література

1. Звегинцев В. А. История языкознания XIX-XX веков в очерках и извлечениях: В 2 ч.- 3-е изд., доп. – М.: Просвещение, 1964. – Ч. 1. – 396 с.
2. Миронова Г. М. Загальні назви одягу в давньоруській мові // Мовознавство. – 1977. – № 2. – С. 50-59.
3. Миронова Г. М. Назви верхнього одягу в давньоруській мові // Мовознавство. – 1977. – № 6. – С. 77-86.
4. Миронова Г. М. Назви конкретних видів одягу у пам'ятках давньоруської мови // Українське мовознавство. Респ. міжвід. наук. зб. – К., 1978. – № 6. – С. 107-117
5. Миронова Г. М. Назви одягу від давнини до сучасності // Культура слова. – Вип. 14. – С. 54-60.
6. Судаков Г. В. Предметно-бытовая лексика в ономастологическом аспекте // Вопросы языкознания – 1986. – № 6 – С. 52-63.
7. Уфимцева А. А Слово в лексико-семантической системе языка. – М.: Наука, 1968. – 272 с.
8. Филлин Ф. П. Лексика русского литературного языка древнекиевской эпохи. – Л., 1949. – 616 с.
9. Шведова Н. Ю. Русский язык: Избранные работы / Росс. акад. наук; Отд-е историко-филолог. наук; Ин-т русского языка им. В. В. Виноградова. – М.: Языки славянской культуры, 2005. – 64 с.
10. Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики (на материале русского языка). – М.: Наука, 1973. – 280 с.
11. Barslou Lawrence. Cognitive Psychology: An Overview for Cognitive Scientists. – Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 1992. – 245 p.
12. Borejszo Maria. Nazwy ubiorów we współczesnej polszczyźnie. – Poznań: Wydaw. WIS, 2001. – 220 s.
13. Evans Vyvyan. Towards a cognitive compositional semantics: An overview of LCCM theory // Further Insights into Semantics and Lexicography. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2007. – S.12-42.
14. Haiman John. Dictionaries and encyclopedias. – Lingua, 1980. – 357 p.
15. Fillmore Charles. Frames and the semantics of understanding. – Seoul, South Korea: Hanshin Publishing Co., 1982. – 254 p.
16. Langacker Ronald W. Foundations of Cognitive Grammar. Volume I. Theoretical Prerequisites. – Stanford: Stanford University Press, 1987. – 325 p.
17. Traugott Elizabeth, Dasher Richard. Regularity in Semantic Change. – Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2002. – 369 p.
18. Zwaan Rolf. The immersed experienter: Toward an embodied theory of language comprehension. – New York: Academic Press, 2004. – 36 p.

Дубчак И. Е.

ЖАНРЫ СПОРТИВНОГО ДИСКУРСА В ИНТЕРНЕТ-КОММУНИКАЦИИ

В современной лингвистике жанр представляется как «тип высказывания в рамках определенного дискурса» [2], его описание является одной из задач комплексного анализа различных типов дискурсов. В то же время изучение иерархии и взаимодействия жанров должно способствовать развитию теории жанров - генологии.

Спортивный дискурс (далее – СД) имеет большое значение в современном медиа-пространстве. Поскольку спортивное событие слабо вербализовано и, с другой стороны, в масс-медиа проецируются все сферы человеческой деятельности, то центральным жанром спортивного дискурса в СМИ считается спортивный репортаж, который на данном этапе является довольно хорошо изученным (К. Величко, Е. Александрова, С. Халева, Ф. Бацевич, О. Почепцова, Р. Каримова, А. Зильберт и Б. Зильберт, М. Токарева и др.).

Однако исследование спортивного комментария и других жанров традиционных СМИ не решает проблемы комплексного описания спортивного дискурса. Значительная доля и роль гипермедиа в современном общении обусловили выделение виртуального коммуникативного пространства в качестве объекта исследования. Изучение жанров Интернета находится в активной стадии развития (Т. Яхонтова, Л. Тираспольский, Л. Бессонова, Н. Лукашенко и др.). Проблема реализации спортивного дискурса в веб-пространстве еще не затрагивалась, поэтому попытка описания виртуальных жанров СД является новой для лингвистики.

Для последовательной характеристики жанровой системы спортивного дискурса представляется необходимым: 1) выделить типы ресурсов спортивной тематики и соотнести их с двумя видами спортивного института (профессиональный и любительский); 2) определить обязательные и вариативные жанры, представленные на спортивных сайтах; 3) дать общую характеристику коммуникативным жанрам СД в Интернете.

В зависимости от характеристики субъектов и основной интенции спортивный дискурс представлен в Интернете несколькими способами. Во-первых, это виртуальные проекции традиционных СМИ, которые по своей структуре и информационной наполненности могут быть значительно сложнее и богаче оригиналов за счет гипертекстовой организации материала (в том числе и невербального) и практически неограниченного времени и объема хранения информации (например, сайты газет *Команда*, *Спорт-Экспресс* и телеканалов *Мегаспорт*, *Евроспорт*, *НТВ-Спорт*).

Ко второй группе можно отнести официальные сайты национальных и международных спортивных федераций, выполняющих в основном информативно-нормативную функцию.

Третью группу составляют сайты спортивных журналистов. В отличие от масс-медийных, где материалы зачастую деперсонифицированы, эти ресурсы организованы по принципу авторской соотнесенности текстов. Для фигурного катания актуальны сайты Е. Войцеховской www.velena.ru, А. Вернера www.arthurwemer.narod.ru.

Несмотря на то, что перечисленные ресурсы существуют в веб-пространстве, которое по своей сути диалогично, все они в большей степени ориентированы на одностороннее предоставление информации. Хотя на таких сайтах и существуют собственно коммуникативные жанры, но их роль не первостепенна.

В четвертую группу входят сайты, посвященные какому-либо спортсмену или команде. Подавляющее большинство таких ресурсов создано и поддерживается болельщиками. Характер основного субъекта